

Näkökulmia luvun 8 tehtäviin ja kuviin

S. 78 kuvatehtävä: Kirkkokuntien väliseen propagandaan kuuluivat pilakuvat ja maalaukset. Protestanttien pilakuvassa paavi ojentaa anekirjoja. Mitä paavia ja katolista kirkkoa pilkkaavia asioita löydät kuvasta?

- Paavin ja häntä ympäröivät kardinaalit ovat pukeutuneet vauraasti.
- Paavi seurueineen on sijoitettu ylemmäs ja syvä kuilu erottaa heidät tavallisesta kansasta.
- Paavi ojentaa kepin välityksellä aneita, piispa siunaa vieressä.
- Kirkko on kansan takana eli samalla puolella kuin kansa.
- Osa kansasta pilkkaa paavia irvistämällä ja näyttämällä hänelle kieltä. He rienaavat ehtoollismaljaa ja muita pyhiä esineitä.
- Huomioi lähdekritiikki: Kuva on protestanttien tekemä.

s. 84 kuvatehtävä: Cornelis de Vos, *Reiniersenin perhe* (1631). Anthoni Reiniers oli varakas kauppias Antwerpenista. Miten kuvassa näkyy 1600-luvun arvomaailma?

- Maalaus korostaa kauppiaan varakkuutta ja mahtia ja on tyypillistä barokkia.
- Vaatteet ovat arvokkaan näköisiä, pöydällä on kallis itämainen matto ja takaseinällä arvokas tapetti. Lapsilla on käsissään hedelmiä.
- Myllynkivikaulus oli ajan muotivaate ja sekin korosti kantajansa asemaa.
- Kuvassa tuodaan esiin kristillisyyttä. Lapsilla on ristiaiheisia koruja, ja poika lukee mahdollisesti Raamattua. Ihmiset eivät hymyile, sillä se ei ollut sopivaa hurskautta korostavissa maalauksissa.

1. Miksi reformaation kannattajat eivät olleet tyytyväisiä katoliseen kirkkoon?

- Paavien pröystäilevä tapa hallita katolista kirkkoa ärsytti protestantteja.
- Katolista kirkkoa arvosteltiin esim. anekaupasta ja verovapaudesta, ahneudesta ja vieraantumisesta kristinuskon perussanomasta.
- Luther halusi herättää keskustelua tilanteesta, mutta katolisen kirkon jyrkkä vastareaktio kärjisti tilanteen avoimeksi vastakkainasetteluksi. Kirjapainon avulla Lutherin ajatukset levisivät ympäri Eurooppaa ja saivat aikaan kansanliikkeen katolista kirkkoa vastaan.

2. Mitkä asiat vaikuttivat itsevaltiuden syntyyn Euroopassa?

- Feodalismien heikentyminen: aatelin valta väheni ja kansallisvaltiot syntyivät.
- Reformaatio: paavin valta heikkeni ja uskonsodat aiheuttivat hajaannusta, mikä vahvisti maallisten hallitsijoiden asemaa.
- Löytöretket: vauraudet hyödyttivät hallitsijaa ja hovia.

3. Millä eri tavoin barokki ilmeni taiteessa?

- Barokki oli vallitseva tyyli 1500-luvun jälkipuoliskolta 1700-luvun alkuun.
- Barokin aikana rakennettiin kokonaistaideteoksia. Esimerkiksi linnojen ja palatsien yhteyteen perustettiin näyttäviä puutarhoja suihkulähteineen.
- Barokki suosi geometrisia muotoja ja symmetriaa sekä runsasta koristelua.
- Barokin arkkitehtuurissa jatkui antiikin ihannoiti. Barokkirakennuksissa pylväät, kupolit ja patsaat olivat yleisiä.
- Barokkimaalauksissa käytettiin voimakkaita värejä ja runsaita muotoja. Valo ja varjo vaihtelivat teoksissa. Maalaukset olivat usein tummasävyisiä, ja haluttu kohde esitettiin valon avulla tarkemmin.
- Sisustuksessa käytettiin tummia värejä ja huonekalut olivat raskaita ja näyttäviä.
- Pukeutumismuodossa barokki ilmeni raskaiden samettikankaiden käyttönä, turkisreunuksina ja isoina koruina. Barokin mahtipontisuus tuli esiin myös suurina peruukkeina.

4. Perustele väite: Barokki heijasti aikaansa.

- Barokki oli suureellista ja mahtailevaa, koska tarkoituksena oli tehdä vaikutus ihmisiin.
- Barokki pönkitti kirkon, itsevaltioiden, aatelin ja esimerkiksi Alankomaissa myös varakkaan porvariston valtaa.

5. Tee käsittekartta reformaation vaikutuksista Euroopassa.

- Kirkon yhtenäiskulttuuri mureni.
- Uskonnolliset erot: pohjoisessa protestanttinen kirkko ja etelässä katolinen kirkko.
- Uskonnollisten menojen erilainen luonne: katolilaisuus korosti vanhoja perinteitä kuten juhlakulkueita, pyhiinvaellusmatkoja, pyhimysten palvontaa, mahtavia uskonnollisia tapahtumia, luostarilaitosta.
- Jesuiittajärjestön perustaminen, vastauskonpuhdistus ja barokki.
- Protestanttisuus korosti kansankielistä Raamattua ja uskonnollisia menoja, uskonkappaleiden henkilökohtaista omaksumista ja irtautumista vanhoista perinteistä.
- Molemminpuolinen propaganda korosti oman uskonnon aitoutta ja toisen epäkohtia.
- Opiskelu toisen uskontokunnan alueella väheni.
- Latinan merkitys alkoi heiketä protestanttisilla alueilla, ja kansankielinen kulttuuri alkoi vähitellen vahvistua.
- Saksalaisen kulttuurin merkitys vahvistui Pohjois-Euroopassa.
- Valtaa alkoi siirtyä hallitsijoiden haltuun, ja kirkon asema yhteiskunnan johdossa alkoi heiketä etenkin protestanttisilla alueilla (esimerkiksi Ruotsissa).
- Kirkon omaisuutta siirrettiin kuninkaiden haltuun, mikä mm. köyhdytti kirkkotaidetta protestanttisissa maissa. Katolisissa maissa barokki puolestaan korosti taiteen mahtavuutta.

6. Lue oheinen historiantutkijan kuvaus Ranskan kuningas Ludvig XIV:n aikakaudesta.

a) Miten Ranskan kuningas pyrki vahvistamaan valtaansa?

- Hän korosti, että oli saanut valtansa jumalalta.
- Ludvig XIV korosti mahtiaan ja valtaansa loistavilla seremonioilla ja mahtavalla komeudella.
- Hän keräsi ympärilleen aatelisia, jotka etiketin mukaisesti palvelivat ja hännystelivät häntä monin eri tavoin. Näin hän pystyi valvomaan aatelia ja sai esiteltyä loistokasta elämäänsä Versaillesin palatsissa.
- Hänen ympärillään pyörivä loisteliasta ja joutilasta elämää viettävä hovi korosti hänen mahtavuuttaan.
- Virkamiehet hän otti aatelin ulkopuolelta ja sai heidät uskollisiksi sitomalla heidät riippuvuussuhteeseen.

b) Pohdi tekstin luotettavuutta historiallisena lähteenä.

- Alnaes on 2000-luvun historiantutkija. Hän tuo esiin, mihin tekstiin hänen tulkintansa pohjautuvat. Nämä seikat lisäävät lähteen luotettavuutta.
- Alnaes on käyttänyt varsin laajaa lähdeaineistoa, mutta yksikään hänen käyttämästään teoksesta ei ole aikalaisteos. Ludvig eli 1600-luvulla, ja ensimmäiset lähteet ovat 1800-luvun lopulta.
- Jos hänen käyttämänsä ranskalaiset tutkimukset ovat käyttäneet alkuperäisaineistoa, voi hänen kuvaustaan pitää varsin luotettavana.

Usko siihen, että hän oli saanut valtansa jumalilta, nousi vähitellen hänelle päähän. Hän palvoi omaa valtaansa ja asemaansa ja halusi tuoda tämän julki ylen mahdollisella komeudella ja loistavilla seremonioilla. – – Hän valitsi neuvonantajikseen ja hallintovirkoihin mieluummin miehiä aatelisherrojen piirin ulkopuolelta, miehiä, jotka olivat lisäksi hänestä riippuvaisia. Aatelin tehtävänä oli toimia kimaltelevana kehyksenä lisäämässä hänen omaa loistettaan. Aatelismiehiä vaadittiin tästä syystä lähtemään mautiloiltaan vaimoineen ja mukanaan osa palveluskunnastaan ja siirtymään hoviin – – merkittävimmit majoitettiin kuninkaan vieraisiksi hänen palatsiinsa Versaillesiin, jossa he osallistuivat kuninkaan elämään päivittäisen etiketin puitteissa. Joku sai ojentaa kuninkaalle sukan hänen pukeutuessaan aamuisin, he kantoivat tarjoiluvateja kuninkaan pöytään, seurasivat häntä metsästysretkille, teatteriin, tanssilattialle, pelasivat korttia hänen kanssaan ja auttoivat häntä riisuutumaan iltaisin. Kaikki vaiheet oli määritelty, sovitettu yhteen ja toteutettiin tarkasti ennakolta laaditun kaavan mukaisesti, jokainen auttavan käden ele oli suorittajalleen suuri kunnia. Jos sai ojentaa kuninkaalle paidan tai pidellä kynttilää, oli melkein taivaassa. – –

Versailles ei kuitenkaan ollut pelkästään juhlien, komeilun ja huvitusten tyyssija. Se oli myös vallan keskus, jossa kuningas ei pelkästään kohottanut osaa aatelista tarkasteltavaksi ikään kuin kallisarvoisena jalokivenä, vaan alistasi sen myös valvontaan ja silmälläpidon alaiseksi. – – Tällainen pyrkimys valvoa kaikkea, mitä tapahtuu, on sosiologi ja kulttuurintutkija Norbert Eliasin mukaan kuningasvallalle luonteenomainen piirre. Ludvigin omien sanojen mukaan hallitseminen on sitä, että saa tietoonsa kaiken, minkä ihmiset haluavat pitää piilossa meiltä, heidän salaisuutensa, ja että valvoo heitä tarkasti.

--

Kuvaukseeni Ludvig XIV:n ajan Ranskasta olen saanut paljon aineistoa alla mainituista yleisteoksista – kahdesta Norjassa julkaistusta maailmanhistoriasta, Palmerilta ja etenkin ranskalaisista yleisesityksistä, mutta myös teoksista

François Bluche: Louis XIV (Pariisi 1896)

Pierre de Nolhac: Louis XV et madame de Pompadour (Pariisi 1902)

Pierre Goubert: Les paysans français en XVIIe siècle (Pariisi 1998)

Pierre Goubert: Louis XIV et vingt millions de français (Pariisi 1982)

Pierre Goubert: Le siècle de Louis XIV (Pariisi 1996)

Armand Colin – Pierre Goubert: Les Français et l’Ancien Régime (Pariisi 1984)

Marcel Lachiver: La famine au temps du Grand Roi, 1680-1720 (Pariisi 1991)

*Lähde: Karsten Alnaes: Kiihkon aika – Euroopan historia 1600–1800. Otava 2005.
Suomentanut Heikki Eskelinen.*